

ÇOCUK HAFTASI GAZETESİ'NE TÜRK HALK EDEBİYATI UNSURLARININ YANSIMASI (1942-1946)*

Recai BAZANCİR**

Öz

Türkiye’de yayımlanan süreli çocuk yayınları, çocukların kültürel ihtiyaçlarını karşılarken onların millî, ahlaki, sosyal ve evrensel değerlere sahip olmalarını da amaçlamıştır. Süreli yayınlar dönemin en önemli sosyalleşme vasıtalarından olması sebebiyle, çocukların eğlenmelerine, sosyalleşmelerine ve bilgiye ulaşmalarına önemli katkılar sunmuştur. Yerli ya da yabancı süreli çocuk yayınları geçmiş yıllardaki sosyo-kültürel değerlerini öğrenmek isteyen bireyler için de önem taşımaktadır. *Çocuk Haftası Gazetesi*’nin gayesi çocukların ilgisini ve sevgisini kazanmaktır. Asıl vurgulanan amaç; çağdaş, Atatürk ilkelerine bağlı, geleneksel ve millî değerlerinin bilincinde olan bir nesil yetiştirilmesidir. Halk kültürü temlerinin gazetede ağırlıklı olarak yer alması bu gayenin en açık göstergesidir. *Çocuk Haftası Gazetesi*’nde çocukların ve gençlerin geçmiş değerlerinin farkına varıp, modern Türkiye’nin inşası yolunda dünyadaki yenilik ve gelişmelerden de haberdar edilmeleri amaçlanmıştır. Çocuk Haftası’nın Atatürk ilke ve inkılaplarının gazete yoluyla çocuklara aktarılması, Büyük Maarif Kurultayı’na öz Türkçe’nin kullanımı ile alakalı öneriler sunulması gibi önemli misyonları olmuştur. Bunların yanında millî değerler ve Türk kültürünün çocuklara ve gençlere aktarılması gazetenin en önemli misyondur. Gazetede Türk halk edebiyatı öğeleri: halk hikâyesi, nazım ve nesir türünde masal, yerli masal, destan, atasözü, halk kültürü öğeleri barındıran millî çizgi roman ve karikatür, manzum, mensur bilmece, destan, fıkra, şeklindedir. Gazetede çocukları ve gençleri eğlendirmeye yönelik faaliyetler; kare bulmaca, nazım ve nesir şeklindeki bilmeceler, fıkra ve karikatür örnekleriyle sayfa boşlukları doldurularak okura aktarılmıştır. *Çocuk Haftası Gazetesi* yayımlandığı 14 yıl boyunca sayfalarında barındırdığı halk edebiyatı örnekleri ile okur için geleneğin aktarımı ve yaşatılması anlamında önemli rol üstlenmiştir. Özellikle: Boğaç Han, Tepegöz, Deli Dumrul, Keloğlan, Orhun Barkı Kahramanı Gültekin, Ali Baba ve Kırk Haramiler, Nasreddin Hoca ve Temel fıkraları gibi edebi türler, gazetenin içerik ve hacminde önemli yer tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Gazete, Dergi, Çizgiroman, Çocuk, Folklor.

* Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda Doç. Dr. Ahmet Özgür Güvenç danışmanlığında hazırlanan “*Tek Partili Dönemde Yayımlanan Çocuk ve Gençlik Dergilerinin Halk Edebiyatı Unsurları Açısından İncelenmesi*” isimli Doktora Tezi’nden hazırlanmıştır.

** Öğretim Görevlisi Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Özalp Meslek Yüksek Okulu, recaibazancir@yyu.edu.tr

Orcid: 0000-0003-2393-508X

(Makale Gönderim Tarihi: 11.02.2022-Makale Kabul Tarihi: 02.06.2022)

DOI: <https://doi.org/10.53440/bad.1072205>

Reflection of Turkish Folk Literature Elements on the Çocuk Haftası Newspaper (1942-1946)

Abstract

Children's periodicals published in Turkey, while meeting the cultural needs of children, aimed to enable children to have national, moral, social and universal values. Since periodicals were among of the most important means of socialization of the period, they made significant contributions to children's entertainment, socialization and access to information. Domestic or foreign periodicals for children are also important for individuals who aim to learn about the socio-cultural values of the past years. The aim of the Çocuk Haftası Newspaper is to wta-
kethe attention and love of children. The main purpose is to raise a generation that is contemporary, committed to Atatürk's principles, and aware of its traditional and national values. The fact that the themes of folk culture are predominantly included in the newspaper is the clearest indicator of this aim. In the *Çocuk Haftası* Newspaper, it is aimed to make children and young people aware of their past values and to be informed about the innovations and developments in the world for the construction of modern Turkey. *Çocuk Haftası* had important missions, such as conveying Atatürk's principles and reforms to children through newspapers, and presenting suggestions for the Great Educational Convention on the use of pure Turkish. Besides, transferring national values and Turkish culture to children and youth is the most important mission of the newspaper. The elements of Turkish folk literature in the newspaper are folk tales, tales in verse and prose, local tales, epics, proverbs, national comics and caricatures containing elements of folk culture, verse, prose riddle, epic, anecdote. The activities of which aim was to entertain children and young people through the riddles in the form of crosswords, verse and prose which was transferred to the reader by filling in the blanks with examples of jokes and cartoons. The *Çocuk Haftası* Newspaper has played an important role in the transmission and survival of the tradition for the reader with the examples of folk literature that it has included in its pages throughout the 14 years it has been published. Particularly: literary genres such as "Boğaç Han, Tepegöz, Deli Dumrul, Keloğlan, Orhun Barkı Kahraman Gültekin, Ali Baba ve Kırk Haramiler and the, Nasreddin Hoca and Temel Reis have an important place in the content and volume of the newspaper.

Keywords

Newspaper, Magazine, Comics, Child, Folklore.

Giriş

Folklor, kendi bünyesinde bulundurduğu metodolojiler dışında, öteki sosyal bilimlerin de yöntemlerini kullanarak araştırma yapmakta, malzeme toplamakta ve toplanan malzemeyi kümeleyip tasnif etmektedir. Folklorun kendine özgü araştırma yöntemleri bulunmaktadır. Toplanan malzemeler bilimin tarafsızlığı içinde yorumlanıp ondan çeşitli çıkarımlara varılmaktadır.

Folklorcu derleyip tasnif ettiği masalı, destanı, efsaneyi ve halk hikâyesini salt bir metin olarak değerlendirip tasnif etmemektedir. Ele alınan konunun kapsamı ve niteliğine göre incelenen konu özgün bir biçimde yeniden yorumlanmaktadır. Çünkü folklor konuları hiçbir zaman toplumdaki ve insandan ayrı yaşamamaktadır. Destan, halk hikâyesi, efsane, masal ve fıkra gibi halk edebiyatı türleri insanlara söylenmektedir. Masalı, fıkrayı, halk hikâyesini bir insan anlatmakta, türküyü insan söylemekte, bilmeceyi bir insan ya da insanlar soruşmaktadır. Böylelikle bir geleneği insanlar eyleme aktarmaktadır. Bu geleneksel metinler belli sınırlar içinde değiştirilerek çeşitli varyantlaşmalara dönüşebilmektedir. Anlatıcı, dinleyici topluluğuna sanatını göstererek ve gereken yerlerde onların isteklerini, değerlerini, inanışlarını da hesaba katmak durumundadır. Böylelikle folklor metinlerinde, dinleyicinin ve okurun etkisinden söz edilebilmektedir. Sözlü ya da yazılı folklor ürünleri toplumun düşünce ve kültür yapısından ayrı düşünülemez. İdeoloji, din anlayışı, toplumun değer yargıları ve inanışları da folklor metinlerine etki etmektedir. Halk edebiyatı türlerinin biçimlenmesinde toplumun genel kültürü de etkili olmaktadır.

Türk halk kültürü geleneğini, Türkiye’de ve dünyada yaşanan sosyal/kültürel gelişmeleri çocuklara aktarmada vasıta olan süreli yayınlar, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde yapılacak çalışmalar için önem taşımaktadır. Çocuk mecmua ve gazeteleri, Türk halk edebiyatı alanında yapılan araştırmalar için de edebiyatın toplumsal yönünü barındırması bakımından değerli edebi malzemeler olarak görülmektedir. Araştırmada 1942-1946 yılları arasında yayımlanan *Çocuk Haftası Gazetesi* çocuklara ve gençlere Türk halk geleneği unsurlarının aktarım vasıtası olarak ele alınmıştır. Yapılan çalışma, çocuk mecmua ve gazeteleri vasıtasıyla dönemin çocuk algısını ve halk edebiyatı geleneğinin getirdiği edebi malzemeleri gözler önüne sermektedir.

Not: Yapılan çalışma Atatürk Üniversitesi’nde 2020 yılında tamamlanan *Tek Partili Dönemde Yayımlanan Çocuk ve Gençlik Dergilerinin Halk Edebiyatı Unsurları Açısından İncelenmesi* adlı doktora tezinden üretilmiştir.

1. Çocuk Haftası Gazetesi

Çocuk Haftası Gazetesi’nin yayın hayatına başlangıç tarihi ikiye ayrılmaktadır. Karşılaşılan birçok kaynakta gazetenin başlangıç tarihi 3 Son kanun (Ocak) 1943 olarak belirtilse de gazete 30 İlk Teşrin (Ekim) 1942’de yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin yayımlanan bu tek sayısına Tahsin Demiray editörlüğünde başlanmış, gazete tek sayı ve 8 sayfa yayımlanmıştır. Yapılan incelemeye bu deneme sayısı da dahil edilmiştir. Gazete 14 Ekim 1964’te ya-

yın hayatını noktalamıştır. Gazete, yayın hayatına başlarken tanıtımını yapmak ve misyonunu yaymak amacıyla; 10 kuruşa verdiği 3 Son kanun (Ocak) 1943 tarihli 4. sayıda “Çocuklar” başlığıyla görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

“Çocuklar bizim candan arkadaşlarımız; ilk alfabenin doğuşunu, papirüsü, parşömeni, mum levhacılarını hatırlayın... Gördüğünü, bildiğini, düşündüğünü kendisinden sonrakilere anlatmak isteği ile yanan insanları, iki büklüm yazı yazmaktan kamburu çıkan yazıcıların emeğini bir aklınıza getirin... Dut yaprağını, paçavrayı odunu kâğıt yapan, yazıyı kalıplarla basıp çoğaltan insanların zahmetini tartın... Kısacası; resmî ve yazıyı şu hale getiren insanların gayretini bir düşünün! Umarım elinizdeki gazetenin ne demek olduğunu şimdi daha iyi anladınız! Bu insanlar binlerce yıldır ne diye didinip durdular? Hep kendilerinden sonrakiler için faydalı bir iş yapmak düşüncesiyle değil mi? İşte bu gazeteyi çıkaranların yüreği de aynı istekle doludur...” (Çocuk Haftası, 1943: 3).

Gazete misyonu ve yayın politikasının da içinde yer aldığı açıklamalardan öğrenilmektedir ki, *Çocuk Haftası Gazetesi* Türk çocuklarının eğitilmesine ve çağdaş değerlerin onlara aşılmasına aracılık etmiştir. Atatürk inkılaplarının ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin değerlerinin çocuklara vurgulandığı gazete olan *Çocuk Haftası*, bu misyonunu son sayıya kadar dergicilik konusunda duayen olan Tahsin Demiray öncülüğünde sürdürmüştür.

Gazete ülkede uygulanan yeniliklerin öncülerinden olmuş, modern ve çağdaş Türk gençliğinin yetişmesine katkı sunmuştur. Ay adlarının değişmesi gerektiğiyle ilgili öneriyi Maarif Kurultayı (Millî Eğitim Kurultayı)'na *Çocuk Haftası* sunmuş, gazete ülkedeki bu yeniliği haber sayfasında okurla paylaşmıştır:

“Yakında Ankara’da Büyük Maarif Kurultayı toplanacak. Bu kurultayın ele alacağı konulardan birisi de dil işidir. Ebedî Şef Atatürk’ün önderliği ile başlayan dil çalışmalarımız gittikçe artan bir kuvvetle yürümektedir. Kısa zaman içinde dilimizde birçok temizlikler yapıldı. Yabancı dillerden alınmış sözlerin birçoğunu öz Türkçeleriyle değiştirdik. Yalnız, daha değiştirilmeyen, fakat değiştirilmesi çok gerekmiş olan bazı sözler var. Bunların en başında da (ay adları) gelir. Kullandığımız ay adlarının bazıları birçok dillerde az değişikliklerle kullanılan aynı adlardır: Mart, Mayıs, Ağustos gibi...”

Bazıları ise hem dilimize, kulağımıza hoş gelmiyor, hem de yıl başının Mart sayıldığı günlerden kalma oldukları için yeni yıl başlangıcına uymuyor. Ayları

sayarken (İkincikânun), yahut (Sonkânun) diye başlıyoruz. İlk söylenen ayın (İkinci) yahut (Son) diye başlayışı çok çirkin! (İkinciteşrin) yahut (Sontesrin) sözleri de hem uzun hem güzel değil!

Biz bu düzensizliği gidermek için bundan böyle ay adlarını aşağıda yazdığımız gibi kullanacağız:

1 - İlkay	4 -Nisan	7- Temmuz	10- Teşrin
2 - Şubat	5 -Mayıs	8- Ağustos	11- Kasım
3 - Mart	6 -Haziran	9- Eylül	12- Sonay

Sonkânun (İlkay), İlkânun (Sonay) sözleriyle değiştirilmiştir. İlkteşrin yerine sadece (Teşrin) diyor, ikinciteşrin yerine de bu ayın sekizinde başlayan (Kasım)'ın adını alıyoruz. Çocuk Haftası, bu yeni ay adlarını Büyük Maarif Kurultayına saygı ile sunar ve Kurultaya onaylanıp yayılmasını bekler." (Çocuk Haftası, 1943: 3).

Gazetede vurgulanan amaç; çağdaş, Atatürk ilkelerine bağlı, geleneksel ve millî değerlerinin bilincinde olan bir nesil yetiştirilmesidir. Halk kültürü konularının sıklıkla işlenmesi bu gayenin en açık göstergesidir. Çocuklara sunulan hediyeler okurla gazete arasında bağ kurmada ana etken değildir, zaten gazetenin bilmece sayfası kısıtlıdır ve geleneksel halk kültürü formunda değildir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin yazar kadrosu eğitim, sanat ve edebiyat alanlarından çok önemli isimlerden oluşmaktadır. Çocuk Haftası Gazetesi'nin başyazarı ve sahibi Tahsin Demiray, öğretmenlik mesleğinden gelmiş bir eğitimcidir. 1903 yılında İstanbul'da doğan Tahsin Demiray, 1925 yılında Türkiye Yayınevi'ni kurmuş, bu yayınevinin bünyesinden haftalık periyotta çıkardığı pek çok çocuk ve çizgi roman dergisinde gerek Türk gerekse yabancı sayısız çizgi roman başlığını ülke kültür tarihine kazandırmıştır. İlk versiyonu 1942 yılı sonunda başlayan Çocuk Haftası, 1958'de ikinci kez yayına girmiştir. Demiray, bu dergiler dışında 1949-1959 yılları arasında Hafta, 1937-1951 arası Ev-İş, 1936-1938 arası Ateş, 1938-1939 arası Cumhuriyet Çocuğu, 1952-1953 arası Haftalık Albüm, 1960'da Büyük Ateş, 1965'de Altın Işık gibi yayınları da sahibi olduğu Türkiye Yayınevi logosuyla okura sunmuştur. (Demiray, 2009).

Gazete 14 yıl boyunca sürdürdüğü yayın hayatında Türk kültürüne sayısız ölümsüz eser armağan etmiş, geleneğin genç kuşaklara aktarımında önemli roller üstlenmiştir. İncelenen çocuk mecmuaları arasında Çocuk Haftası gerek yazar kadrosu gerekse gazetenin profesyonelce, istikrarlı şekilde idare

edilmesi anlamında, dönemine damga vurmuş en önemli yayınlardandır. *Çocuk Haftası Gazetesi* 2 Son kanun (Ocak) 1943 tarihi ile 14 Ekim 1964'te 28 sayfa yayımlanarak yayın hayatını noktalamıştır.

1.1. *Çocuk Haftası Gazetesi'nin İçeriği*

Çocuk Haftası Gazetesi'nde ansiklopedik kültür sayfaları, nazım ve nesir türünde masal örnekleri, fıkralar, halk hikâyeleri, dünya klasiklerinden çeviri çocuk hikâyeleri, serüven hikâyeleri, gülmece ağırlıklı hikâyeler, çocuk yaşamına ilişkin hikâyeler, hayvanların yaşamına ilişkin hikâyeler, duygusallığı işleyen hikâyeler, tarihsel olayları işleyen hikâyeler, manzum ve nesir hikâyeler, biyografiler, atasözleri, bilmece- bulmacalar, roman tefrikaları, şiirler, serüvenler, çizgi romanlar, karikatürler, destanlar ve bunların yanında; *"İnanılmaz Şeyler, Bilir misiniz?, Milletler Müzesi, Tarihte Bu Hafta, 10 soru 10 cevap, Dünyanın En Meşhur Kitapları, Garip Şeyler, Hayvanlar Alemi, Bilgi Köşesi, Hayat ve Tabiat"* adlı içerik başlıkları yer almıştır. Gazete, zengin içeriğiyle Cumhuriyet değerlerini çocuklara ve gençlere öğretmeyi, Atatürk ilke ve inkılaplarını okura aktarıp onları topluma faydalı bireyler olarak yetiştirme misyonu taşımıştır. *Çocuk Haftası'nda: Boğaç Han, Tepegöz, Deli Dumrul, Keloğlan, Nasreddin Hoca ve Orhun Barkı Kahramanı Gültekin (Kültigin)* gibi Türk halk edebiyatını için büyük önem arz eden konu içerikleri gazete sahibi Tahsin Demiray ve teknik sekreter Rakım Çalapala tarafından önemle vurgulanmıştır. Bu halk edebiyatı mahsulleri çocukların millî ve manevi değerleri kazanmasında belirleyici unsurlardandır.

Cantek, (2002: 72) *Çocuk Haftası* çizerleriyle ilgili aşağıdaki görüşleri belirtmiştir: *"1943 yılında Çocuk Haftası yayına başladı. Rakım Çalapala (1909-1997) yönetiminde çıkan dergi yerli çizerlere ağırlık veriyordu. Sururi (1920-2000) kapakları çiziyor, Ekrem Dülek, Tekdal, Ayhan Erer, Sururi ve Şahap Ayhan içeride çizgi romanlar yapıyorlardı. Değişen dergicilik anlayışı içinde daha önce kopyacılık yapan genç bir kuşak çizgi romancılığa başlamıştı. Bu anlayışın yarattığı yıldız Mehmet Tekdal'dır."*

Yukarıda ismi anılan yazar/çizerler *Doğan Kardeş* ve *Çocuk Sesi* dergilerinde yayımlar yapmışlardır. Kemalettin Tuğcu, Oğuz Özdeş, Feridun Fazıl ve A. Ziya Kozanoğlu gibi isimler revizyona giden ve çizgi roman ağırlıklı bir tür haline gelen *Çocuk Haftası'ndan* ayrılıp *Doğan Kardeş* ve *Çocuk Sesi* dergilerinde yazmaya çizmeye başlamışlardır. Ama yazdıkları metin ağırlıklı içerikler hiçbir zaman çizgi romanlar kadar ilgi görmemiştir.

Cantek (2004: 76), yukarıda belirtilen dergilerde yayımlanan çizgi romanların tümüne bakıldığında, birkaç istisna dışında hepsinin serüven kurgusunda milliyetçi öyküler olduğunu ifade etmiş, bu özellikler, çizgi romana giderek popülerleşen bir yol açılmasını sağlamıştır. Sonraki yıllarda aynı yolu kullanan, daha nitelikli çalışmalar çizgi romanı geniş kitlelere sevdirmeyi başarmıştır.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin yayın politikası; Türk halk kültürü geleneğinin bilincinde olan, geçmişini bilen, geleceğin modern dünyasına ayak uydurabilecek nitelikte ve donanımda bir nesil yetiştirmektir. Gazete, Atatürk ilkelere bağlı, Cumhuriyet reformlarını benimsemiş bir çizgiye sahiptir. *Çocuk Haftası* aktardığı içerik ve mesajlarda, Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi yolunda Türk çocuklarının üzerine düşen görevleri layıkıyla yerine getirmelerinin gerekliliğine inanmıştır. Gazete bu misyonu okura iletmeyi vazife olarak görmüştür.

Kür, (1993: 1) Türkiye'de yayımlanmış ve yayımlanmakta olan çocuk dergilerini ardı ardına okuyan kişilerin, son 119 yıl süresince toplumun "çocuk" a bakış açısının, "çocuk" u ele alış biçiminin geçirdiği evreleri inceleyip, vardığı yeri görme fırsatını bulduklarını belirtip, çocuğun aileden, eğitim sisteminden, düzeninden, devlet politikasından, kısacası içinde yaşadığı toplum koşullarından soyutlanamayacağını; çocuk dergilerinde çocuk'un yanı sıra zamanının tüm yaşamı-belki bir ölçüde-ama gene de öbür yayın organlarında olduğundan daha samimi gerçekçi biçimde sergilendiği fikrini savunmuştur.

Çocuk içinde yaşadığı sosyal ve kültürel şartlardan soyutlayamayacağı için, çocukların ve gençlerin eline ulaşan yayın, etkinlik ve kültürel faaliyetler onun kişisel ve zihinsel gelişimine direkt olarak katkı sunmaktadır. Bu minvalde, söz konusu yayınların niteliği önem arz etmektedir. *Çocuk Haftası*'nda yer alan Türk halk kültürü unsurları: Destan, masal, halk hikâyesi, fıkra, atasözü, bilmece vb. halk edebiyatı türleri çocukların ve gençlerin millî bilinç ve geleneksel değerlerden haberdar şekilde yetişmelerine vesile olmuştur. Müstakil sayfalarda *Gülelim, Gülelim Eğlenelim, Şakalar* gibi başlıklarla okura eğlenceli vakit sunulduğu görülmektedir. Bunların yanında *İyi Bir Arkadaş mısınız, Çalışkan Bir Öğrenci misiniz?* gibi okurun kendini değerlendirmesine yönelik bölümler de gazetede yer almıştır. Gazetenin öğreticilik yönü ağır basmaktadır. Gençleri ve çocukları eğlendirme amacı birçok bölümde yer almıştır. Çocukları ve gençleri eğitmek, eğitirken eğlenmelerini sağlamak, editörlerin önem verdiği hususlardandır.

Çocuk Haftası'nda yer alan biyografilerde; bilim, sanat, edebiyat vb. alanlarda dünyaca ünlü kişiler, meşhur ressamalar ve Atatürk konu alınmıştır.

Gazetenin 1. sayısından son sayısına kadar ortak içerik/tür başlıkları: *"İnanılmaz Şeyler (bilgi köşesi), Fırtınalı Bir Gece (roman), Masallardaki Kuş (resimli belgesel), Tuzak (hikâye), Kaba Sakal Amca'nın Meraklı Bulmacaları (bulmaca), Bilir misiniz? (bilgi köşesi), Büyük Avcılar (resimli belgesel), Yaman İzci (serüven), Pirelerin Zaptettiği Kita (bilgi köşesi), Cingöz Elebaşı (resimli serüven), Zavallı Büyükbaba (roman), Karikatür-Şaka (bilmece), Deniz Kurtları (çizgi roman)"* gibidir. 5. cilt 131. sayıda ise; *"Bethofen (biyografi), Nasreddin Hoca (çizgi roman), Biraz da Gülelim (fıkra), Bilmeceler (bilmece), Gizli Odanın Çocukları (roman), Uzun Kılıçlı Kahraman (hikâye), Bilmece (bilmece-bulmaca), Altın Saçlı Güzel Kız (masal), Topaç (resimli çocuk serüveni), Dünyayı Geziyoruz (çizgi roman)* şeklindedir.

Gazetede *bilmece-bulmaca* köşelerine yer verilerek çocukları bilmece-bulmaya çözmeye, anketlere katılmaya teşvikleri amaçlanmıştır. Bu etkinlik köşelerinde okurun çözdüğü bulmaca-bilmecelerin gazeteye kuponla gönderimi sağlanmıştır. Müsabakayı kazanan okura gazetede açıklanan dört rakamlı numaralar karşılığında hediyeler verilmiştir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin başlıca yazar ve çizerlerine değinilecek olursa, gazetede gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar da yer almaktadır. Gazetenin başlıca yazarları: *"Tahsin Demiray, Rakım Çalapala, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Mehmet Tekdal, Sururi, Kemalettin Tuğcu, Kemal Birkan, Şevket Bilgesel, Rezan Özkonuk, Tunara, Nezahat KocaTürk, Ayşe Yamaç, Emin Cenkmn, A. Nazım Tamaç, E.B. Şapolyo, Oya Ece, Nimet Çalapala, Edip Köknel, Zahir Güvendi, Fazıl M. Ülküer, Kazım Nami Duru, Semiramis Kök, Mehmet Özmay, M. Oktay, Baha Kayserilioğlu, Hamit Gündoğdu, Ekrem Düle, Ekrem Bismil, Reşat Ekrem Koçu, Orhan Tolon, M. Hülagü, M. Attila Aykut, Vahdet Gültekin, Sezai Solelli, M. Cahit Gündoğdu, Ahmet N. Tamaç, Şerife, Emin Cenkmn ve Zahir Güvemli"*dir. *Çocuk Haftası* zengin yazar ve çizer kadrosuna sahiptir. Öğretmen ağırlıklı yazar - çevirmenler, ressamalar ve karikatüristler dergiye önemli katkılar sunmuştur.

1.2. *Çocuk Haftası Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Çocuk Haftası Gazetesi'nin içeriği, gazetenin sunduğu yayın politikası hakkında okuru bilgilendirmektedir. *Çocuk Haftası*'nın hedef kitlesi genel olarak çocuklar ve gençlerdir. Fakat gazetede herhangi okul sınıfı ya da yaş grubu

belirtilmemiştir. Gazetenin 1. sayı, 3. sayfasında: “Gördüğünü, bildiğini, düşündüğünü kendisinden sonrakilere anlatmak isteği ile yanan insanları, iki büküm yazı yazmaktan kamburu çıkan yazarların emeğini bir aklınıza getirin...” gibi sözlerle derginin çok büyük zahmetlerle çıktığı anlatılmakta ve değerinin bilinmesi istenmektedir.

Çocuk Haftası'nın hitap ettiği kitle: “*Çocuk Haftası daha yetişkin olan sizlereindir*” (Çocuk Haftası,1950:3) şeklinde ifade edilmiş, gazetenin okur kitlesi net şekilde belirtilmiştir. Bu açıklamanın sebebi; *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin içeriğindeki çizgi roman ve karikatürlerin gençlere hitap edeceğinin vurgulanmasıdır.

Çocuk dergilerinin hitap ve etki alanı ile ilgili İsmet Kür: Derginin, etki alanı geniş ve önemli bir yayın organı olduğunu, çocuk dergilerinin, sadece çocuk yazını okutanlar ya da yazın veya basın tarihçileri için değil; yerli, yabancı, Türk kültürel ve sosyal yaşamını inceleyecekler, hatta geçmişini öğrenmek isteyen sade vatandaş için de önem taşıdığını (Kür, 1993:1) ifade etmektedir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nde sunulan edebi tür ve diğer konu başlıklarında, Cumhuriyet değerleri, Türk halk kültürünün önemi gibi kavramların çocuklar ve gençlere aktarılmasının önemi vurgulanmıştır. Çeviri edebi türlerin, çizgi romanların, karikatürlerin, dünya çocuk edebiyatı örneklerinin dışında; çocukların ilim ve fen haberlerinden mahrum olmamaları için çeşitli bilgilendirici ve eğitici sayfalar da gazetede yer bulmuştur. Tahsin Demiray ve Rakım Çalalpa gazetenin en aktif yazarları olup, edebi türler dışında, özel gün, anma ve bayramlara dair yazılarıyla okura önemli değerler sunmuşlardır.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin 30 İlk Teşrin (Ekim) 1942'den, araştırma sınırlılığındaki 21 Temmuz 1946 tarihine kadar çıkan, 8 cilt, 187 sayısı incelenmiş, araştırma kapsamında olan halk edebiyatı unsurları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Not: Aşağıda sunulan tabloda tekrar eden konu başlıkları hacimli olduğu için alınmamış, her başlık bir örnekle sunulmuştur. İçeriğin detaylı metnine doktora tezinden ulaşılabilir.

Tablo 1. *Çocuk Haftası Gazetesi'*ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları¹

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1942	2	1	Halinden Memnun Olmayanlar	Masal*	-
2	1	1942	6	1	Aynur Kardeşin Çiçekleri	Masal	-
3	1	1943	10	5	Aslan Kocan	Masal*	Kemal Birkan
4	1	1943	11	7	Atalar sözü	Atasözü	-
5	1	1943	14	7	Karikatür-Şaka	Fıkra	-
7	1	1943	10	8	Karıncların Zaferi	Masal*	Şevket Bilgisel
8	1	1943	10	10	Küçük Sanatkar Örümcek	Masal*	Rezan Özkonuk
9	1	1943	14	13	Zor Soru	Masal	Rezan Özkonuk
10	1	1943	10	16	Kargaların Cezası	Masal	Şevket Bilgisel
11	1	1943	10	21	Öldüren Bal	Masal	Şevket Bilgisel
12	2	1943	10	36	Örümceğin Ziyafeti	Masal*	Tunara
13	2	1943	5	43	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
14	2	1943	16	44	Boğaç Han (Çizgi Roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
15	2	1943	5	47	Baykuşla Karga	Masal	Tunara
16	2	1943	11	51	Gümüş Kapının Arkasında Ne Var	Masal	-
17	2	1943	7	52	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
18	3	1943	10	54	Kar Ece	Masal	Andersen'den
19	3	1944	4	60	Cici Elbise	Masal	Çev. V. Gültekin
20	3	1944	9	63	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
21	3	1944	12	65	Bambi	Masal	Çev. Ayşe Yamaç
22	3	1944	10	67	Gülelim	Fıkra	-
23	3	1944	10	70	İğneli Lokma	Masal*	Şevket Bilgisel
24	4	1944	9	79	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalalpa
25	4	1944	12	80	Altın Yumurtlayan Tavuk	Masal	Nezahat KocaTürk
26	4	1944	14	82	Tahtacı Köyünden Tahtalı Köye	Masal	A. Nazım Tamaç
27	4	1944	14	83	Sihirli Kaval	Masal	Emin Cenkmn
28	4	1944	6	85	Tilki ile Mandanın Kardeşliği	Masal	E.B. Şapolyo

1 Listede (*) ile belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okura sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar masal motifleri taşımaktadır.

Not: *Minik Hikâyeler (*)* adlı fıkra serisinde içerik başlığı hikâye şeklinde okurlara aktarılmıştır; fakat içerik ve tür olarak yukarıda belirtilen çalışma içerisinde hikâye unsurları değil, fıkra unsurları taşımaktadır.

BİNGÖL ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

29	4	1944	11	91	Karıncalar Kralı	Masal	-
30	4	1944	4	92	Bir Kelimecik	Masal	Oya Ece
31	4	1944	6	93	Ağaç Kurdu Yazlıkta	Masal	Nimet Çalapala
32	4	1944	7	93	Gezgin Çalgıcılar	Masal	Rezan Ökonuk
33	4	1944	11	94	Değirmencinin Kızı	Masal	Rezan Özkonak
34	4	1944	6	95	Altın Kuş	Masal	Rezan Özkonak
35	4	1944	6	97	Keçi Kız	Masal	Rezan Özkonak
36	4	1944	14	98	Kaz Çobanı	Masal	Rezan Özkonak
37	4	1944	14	102	Sözünü Tutmayan Kral	Masal	Edip Köknel
38	4	1944	3	103	Oğuz Destanı	Destan	Zahir Güvendi
39	4	1944	14	103	Konuşan Kaya	Masal	Edip Köknel
40	4	1944	2	104	Leyla ile Mecnun	Hikâye	Zahir Güvendi
41	5	1945	6	105	Ördek ile Tilki	Masal	Fazıl M. Ülküer
42	5	1945	7	114	Tilki Kardeş	Masal	Edip Köknel
43	5	1945	2	117	Dede Korkut Masalları	Masal	Zahir Güvemli
44	5	1945	3	119	Altın Yumurtlayan Tavuk	Masal	M. Fazıl Ülküer
45	5	1945	5	122	Bir Mandanın Masalı	Masal	Kazım Nami Duru
46	5	1945	3	124	Kuş Masalları	Masal	M. Fazıl Ülküer
47	5	1945	14	126	Bir Deve Hikâyesi	Masal*	Semiramis Kök
48	5	1945	10	128	Bilmeceler	Bilmece	Mehmet Özmay
49	5	1945	14	128	Altın Saçlı Güzel Kız	Masal	Baha Kayserilioğlu
50	5	1945	6	128	Su Perisi	Masal	Hamit Gündoğdu
51	6	1945	8	151	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
52	6	1945	3	153	Kurbağa ile Öküz	Manzum Masal	Andersen'den Çev: Rakım Çalapala
53	6	1945	6	153	Pastadan Ev	Masal	Çev. M. Oktay
54	6	1945	7	153	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
55	6	1945	6	154	Üç Aday	Masal	Çev. M. Oktay
56	6	1945	3	156	Ağustos Böceği ile Karınca	Manzum Masal	La Fontaine'den Çev: Rakım Çalapala
57	6	1945	3	157	Kurtla Leylek	Masal	Çev. Rakım Çalapala
58	7	1946	3	158	Tilki ile Üzümler	Manzum Masal	La Fontaine'den Çev: Rakım Çalapala
59	7	1946	3	159	Horozla İnci	Masal	La Fontaine'den Çev: Rakım Çalapala
60	7	1946	5	162	Kurbağa Aysel'in Hikâyesi	Masal*	Semiramis Kök
61	7	1946	6	162	İyilik Perisi	Masal	Hamit Gündoğdu
62	7	1946	6	164	Sihirli Yüzük	Masal	Ekrem B.
63	7	1946	5	169	Konuşan Ayı	Masal	Semiramis Kök
64	7	1946	6	170	Kurbağa Adam	Masal	Semiramis Kök
65	7	1946	7	176	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal

2. Çocuk Haftası Gazetesi'ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Halk edebiyatı türleri gelenekten geleceğe, kültürel aktarım sürecinde köprü vazifesi görmesinden dolayı, içinde Türk toplumunun maddi ve manevi değerlerini somut olarak yansıtan edebi ürünler barındırmaktadır. Bu aktarım sürecinde kişinin kültürel değerlerinin farkına varması önem arz etmektedir. Bir milletin geleneği, yaşam şekli ve inanç yapısı, etkilendiği kültürel normlarla etkileşim halindedir. Halk kültürünün öğrenilmesi; bireyin doğumuyla başlayan, aile, okul, arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları gibi aktarım vasıtalarıyla sağlanmaktadır. Bu halk edebiyatı örnekleri çocuklara ve gençlere toplumun mevcut değerlerini gösteren, çevresiyle uyumunu sağlayan vasıtalarlardır. Bireyler içinde yaşadığı toplumun etno-folklorik değerlerini, çevresiyle etkileşim içinde bulunduğu süreçte kazanabilmektedir.

Gazetenin Atatürk ilke ve inkılaplarının okura aktarılması, Büyük Maarif Kurultayı'na öz Türkçe'nin kullanımı ile alakalı öneriler sunulması gibi önemli misyonları olmuştur. Bunların yanında millî değerler ve Türk kültürünün çocuklara ve gençlere aktarılması gazetenin en önemli misyondur.

Türk halk kültürünün en önemli içeriklerinden destandan romana geçiş ürünleri olan Dede Korkut metinlerinden *Boğaç Han*, *Tepegöz* ve *Deli Dumlul* (çizgi roman); *Keloğlan* (karikatür), *Ali Baba ve Kırk Haramiler* (çizgi roman)'in masalları, *Nasreddin Hoca'nın manzum fıkraları* (karikatür) ve *Orhun Barkı Kahramanı Gültekin* (çizgi roman) gibi edebi türlerin gazetede çizgi roman ve karikatür formatında okura aktarılması Türk halk kültürü öğelerinin değişim/dönüşümünü göstermesi anlamında önem arz etmektedir.

Çizgi roman, karikatür ve resimli serüvenler halk kültürü öğeleriyle yeni bir form oluşturmuştur. Amerikan çizgi roman karakterlerine karşılık, Türk destan ve hikâye karakterlerinin uzun soluklu maceraları okurla buluşmuştur.

Çocuk Haftası Gazetesi'nde incelenen toplam 3 halk hikâyesi serisi (çizgi roman), 1 halk hikâyesi (metin), 78 masal, 1 bilmece, 12 fıkra, 47 Nasreddin Hoca fıkrası (çizgi roman), 2 atasözü, 2 destan, işlenen Türk halk edebiyatı metinleridir. Aşağıda her türden bir ya da iki örnek sunulmuştur.

2.1. Atasözü

Çocuk Haftası Gazetesi'nin incelenen bütün sayılarında toplam 2 atasözü sayfası tespit edilmiştir. Tespit edilen örnekler aşağıda sunulmuştur. Örnekler gazetenin 7 ve 8. sayılarında "Atalar sözü" başlığıyla yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

2.1.1. Örnek 1)

*“Malını yemesini bilmeyen zengin her gün züğürttür.
Misafir on kismetle gelir. Birini yer, dokuzunu bırakır.
Maymunu fırına atmışlar, yavrusunu ayağının altına almış.
Misafirin şaşkını ev sahibini ağırlar.” (Çocuk Haftası Gazetesi, 1943: 11).*

2.1.2. Örnek 2)

*“Hareket olmadıkça bereket olmaz.
Harmanda diren yiyen sığa, yılına kadar acısını unutmaz.
Kediye tulum peyniri bırakılmaz.
Gül yanında kabak anılmaz.
Kurt kartaldan korkmaz.
Yokluk taştan katıdır.
Yemeğin iyisi hazırdır.” (Çocuk Haftası Gazetesi,1943:5).*

Atasözlerinin hepsinde duru, açıkça belirtilmiş bir yargı vardır. Atasözleri geçmişte yaşanmış hayat tecrübelerinin, toplumda iz bırakmış önemli olayların yaşanılan dönem içerisindeki yargılarıdır. Bu kısa ve özlü sözler içerisinde barındırdığı değer yargıları ve kesinlik bildiren cümlelerle, sade, kısa ve sanatlı şekilde kullanılarak, Türk diline mana ve değer katmaktadır. İşlevsel bir edebi tür olan atasözleri içeriğinde barındırdığı değerler ve niteliklerle; çocukların topluma uyum sağlamasını ve toplumda kabul gören değer yargılarını algılamalarını sağlamaktadır. *Çocuk Haftası Gazetesi* içeriğinde bulunan atasözü örnekleri Türk toplumunun yaşam şeklini, sosyo-kültürel değerlerini, hayata bakış açısını ve kültürel normlarını okura tanıtarak; onların yaşadıkları toplumla uyum içinde olmalarına katkı sunmaktadır. Dergide atasözü örnekleriyle okura çeşitli konularda öğütler verilmektedir. Tıpkı diğer edebi tür örneklerinde olduğu gibi. Atasözlerinde toplumun kuralları ve değer yargıları hakkında örnekler sunulurken yetiştirilmek istenen insan profili hakkında da ipuçları verilmektedir. Süreli yayınlar vasıtasıyla sade ve etkili bir dille sunulan atasözü örnekleriyle; çocuklara rehber olunması ve onların olaylardan ders çıkarmaları amaçlanmaktadır.

2.2. Bilmece

Araştırma kapsamında incelenen *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde geleneksel formda yayımlanan toplam 1 bilmece örneği tespit edilmiştir.

Aşağıda tek örneği sunulan bilmece örneği derginin 128. sayısında “Bilmeceler” başlığında yayımlanmıştır ve yazarı Mehmet Özmay’dır.

2.2.1. Örnek 1:

Soru: “*Altı ateş, üstü taş,
İçerisinde bin bir baş.*” **Cevap:** *Hamam*

Soru: “*Başında doğar,
Ortasında büyür*

Sonunda ölür.” **Cevap:** *Ay*

Soru: “*Babası tembel, annesi çalışkan
60 tane çocukları var.*” **Cevap:** *Saat, akrep, yelkovan*

Soru: “*Sarıdır ayva gibi,
Suludur elma gibi.*” **Cevap:** *Portakal, limon*

Soru: “*Uzun oluk,
Ucu delik.*” **Cevap:** *Baca.*

Soru: “*Yeraltında yayı yapar.*” **Cevap:** *Karınca* (Özmay,1945:10).

Türk halk kültüründe önemli yeri olan “bilmece” geleneksel bir soru şeklidir. Bu soru şeklinin cevabı bilmecenin içinde gizlidir. Geleneksel olabilmesi için bu soru şeklinin zaman ve mekân içinde insanlarca bilmece olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Türk bilmecelerinin pek azı soru cümlesi niteliğindedir. Bu örnekler yazılınca veya söylenince soru oldukları anlaşılmamaktadır. Bir bilmecenin soru olduğunu hem gelenek söylemekte, hem de bilmeceyi soran bu soruya bir cevap beklediğini açıklamaktadır. *Çocuk Haftası Gazetesi*’de sunulan bilmece örnekleri yukarıdaki örnekler hariç çengel bulmaca ya da sayı bulmacaları şeklindedir. Belirtilen bulmaca örneklerinde Türk halk edebiyatının bilmece şekline dayalı içerik özellikleri bulunmamaktadır.

Yukarıda sunulan bilmece örneklerinde okura sorular sorulurken, düşünürme fonksiyonu da zekanın işlenmesi anlamında, çocuklara önemli katkılar sunmaktadır. Süreli çocuk yayınları içeriğinde çocuğun, gelecekte toplumu ve içinde bulunduğu değerler silsilesini algılaması öncelikli amaçları arasında bulunmaktadır. Toplumsal değerlerin estetik bir zeminde okura aktarılması bilmece metinlerinin işlevselliğini artırmaktadır. Bu minval üzere, çocukların geleneksel değer yargılarını ve an’aneleri öğrenmeleri dönemin en etkili iletişim araçları olan süreli yayınlar tarafından sağlanmaktadır. *Ço-*

cuk Haftası içeriğinde sunduğu edebi tür ve çeşitli içerikler ile 1942-1946 yılları arasında yetiştirilmesi gereken modern Türk çocuğuna kültürel anlamda önemli katkılar sunmuştur.

2.3. Masal

Çalışma kapsamında *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin 8 cilt içindeki 187 sayısı dikkatlice incelenmiş, gazetede toplam 78 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından, 2 masal örneği (1 örnek çizgiroman/masal) incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

2.3.1. Dede Korkut Masalları*

Halk arasında meydana gelerek “Dede Korkut” adında çok bilgili birinin her güçlüğü çözdüğü Türk masallarından on iki tanesi ilk önce 19. yüzyılda yazıya alınmıştır. Bu güzel masallar o zamanın şimdikinden epey farklı Türkçesiyle yazılı olduğundan herkesçe ve kolaylıkla anlaşılmamaktadır. Doğru okunmuş bir baskısı 1938’de Orhan Şaik Gökyay tarafından yapılmıştır. Dede Korkut masallarının bazıları hâlâ az çok Anadolu’nun başka başka yerlerinde pek az değişikliklerle söylenmektedir. Dede Korkut metinleri geçen yüzyıl içinde bazı Avrupalı bilginleri de ilgilendirmiş, içlerinden birkaçı başka dile çevrilmiş, böylelikle dünyaca ün kazanmıştır. Deli Dumrul masalının özeti şöyledir:

Oğuz boylarında Duha Kocaoğlu Deli Dumrul derler bir er vardı. Bir kuru çayın üzerine bir köprü kurmuştu. Geçenden otuz, geçmeyenden döve döve kırk akçe (kuruş) alırdı. Niyeti kavga çıkarıp kendinden yiğit kimse olmadığını ortaya koymaktı. Bir gün çay kenarına konan bir obada bir yiğit öldü. Yakınları ağlaştılar. Deli Dumrul bunu duydu. Kim öldürdü? diye sordu. Azrail dediler. Azraile meydan okuyarak, gelsin de göreyim! dedi. Tanrı bunu duyunca Azrail’i gönderdi. Git şu deli Türk’e görün diye. Azrail gidince Deli Dumrul’un elleri tutmaz, gözleri görmez oldu. Kızdı. Üzerine saldırdı. Azrail güvercin oldu, pencereden uçtu. Deli Dumrul atına atladı, Azraili buldu fakat Azrail ata göründü. At ürktü, Deli Dumrul’u sırtından attı Dumrul yere yuvarlandı. Azrail göğsüne bindi. Durul Azrail’e ne haşmetli kocasın dedi, sen aradan çekil ben Tanrım-la konuşayım, dedi. Dumrul Tanrıya yalvardı. Tanrı ona acıdı. Canı yerine can bulsun da sağ kalsın, diye buyurdu. Fakat Deli Dumrul’un canı yerine ne anası ne babası canlarını vermeğe kıymadılar. En sonra eşi razı oldu. Bunun üzerine Tanrı canlarını bağışladı. Anasının ve babasının ömürlerini karı kocaya verip ve size 140 yıl ömür verdim, dedi. Dede Korkut çıkageldi, bu masalı söyledi. (Güvemli,1945:117).

Halk edebiyatı türlerinin bazıları yazıya aktarılmış, bazılarıyla sözlü gelenekte anlatıla gelmiştir. İşlevsel/yapısal fonksiyonlar ile olağanüstü motiflerin içiçe geçtiği masal örnekleri, geçmişin değer yargılarını bugüne taşıyan önemli kültürel aktarım vasıtalarıdır. *Çocuk Haftası* vasıtasıyla sunulan bu metinlerde tarihin kodları ve imgeleri estetik bir bağlamda çocukların seviyelerine indirgenerek eser içerisine aktarılmıştır.

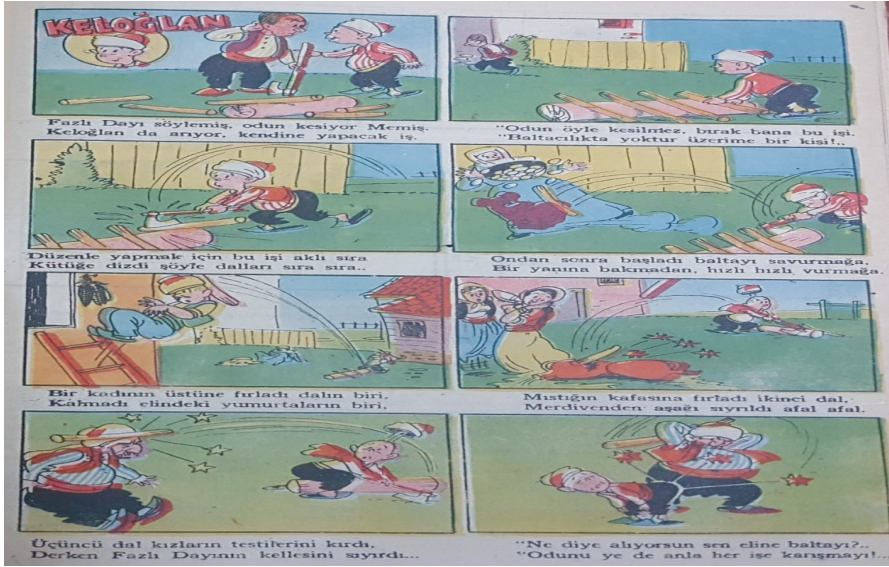
Ergin, (2014: 26) Dede Korkut'taki arkaik unsurlar ile ilgili; hikâyelerin genel olarak birtakım mücadelelerin destanları olduğunu, Deli Dumrul'un Azrail'in karşısına çıktığını, ötekinde Basat'ın Tepegöz adındaki devi öldürdüğünü, bunların dışında kalan diğer hikâyelerde mücadelelerin Oğuz beyleri ile kuzeydeki ve batıdaki kafirler arasında olduğunu belirtmiştir. Yukarıda destandan halk hikâyesine geçiş örneği olan Dede Korkut Hikâyeleri'nden beşincisi olan *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul* içerdiği olağanüstü/ fantastik özelliklerle özet şeklinde okura sunulmuştur. Zahir Güvemli, *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul* hikâyesini masal olarak adlandırmış ve sunulacak metinden önce eserin künyesini kendine has üslubu ile okura aktarmıştır.

Çocuk Haftası'nda okura sunulan halk hikâyeleri ve millî masal örneklerinde çocuklara Türklük bilincinin aşılması amaçlanmıştır. Dede Korkut anlatılarında; Türk'ün uygarlığı, Türk yaşayışının özellikleri, Türklerin at sevgisi, savaşçılığı, soya, sopa bağlılığı, büyüklere saygısı, yenilmezliği ve yılmazlığı güzel konularla anlatılmaktadır. Fakat yukarıdaki örnekte; Allah'ın varlığına, birliğine ve onun meleklerinden olan Azrail'e inanılmasının önemi vurgu yapılmıştır. Ayrıca ailenin önemi; yani yeri geldiği zaman en büyük fedakarlığın aile bireyleri (karı-koca) tarafından yapılacağı masal başlığıyla örneklendirilmiştir.

*Yukarıda Dede Korkut hikâyelerinin 5. boyu olan, "*Duha Koca Oğlu Deli Dumrul*" hikayesi "*Dede Korkut Masalları*" başlığıyla halk hikayesi türünden masal türüne dönüştürülerek yazar Zahir Güvemli tarafından gazetenin 117. sayısında yayımlanmıştır.

"*Keloğlan*" adlı masal serisi (çizgi roman) türünde *Çocuk Haftası*'nda 3. cilt 63. sayıdan, 74. sayıya kadar nazım şeklinde yayımlanmıştır. Aşağıda örneği sunulan metin gazetenin 63. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

2.3.2. Keloğlan

(Özkonuk, *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1944: 63).

Yukarıda Türk masallarının en bilinen tiplerinden Keloğlan'ın manzum biçimde, karikatürize edilmiş formu görülmektedir. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde 63. sayıyla başlayan çizgiroman (masal) serisi 74. sayıda son bulmuştur. Türk masalının önemli figürlerinden biri de Keloğlan'dır. İtilip kakılan yoksul delikanlı, yukarıdaki karikatürde de görüldüğü gibi, bazı masalarda hor görülen küçük şehzade, ya da itilip kakılmak için yaratıldığına inanılan, ama sonunda bu inancı yalanlayacak olan bir delikanlıdır.

Şimşek (2017: 53), Keloğlan'ın Nasrettin Hoca gibi toplumu temsil eden genel bir tip olduğunu, fizikî görünüşü ve zekâsı arasındaki farkla da toplumda imkânsıza ulaşmak isteyen kişilerin ideali olduğunu ifade etmiştir. Keloğlan, padişahın karşısında halkı temsil etmiş, Türk insanının zekâsını, aklını, başarısını, azmini, şansını ve saflığını en güzel şekilde kendi üzerinde toplamış kişidir. Şimşek, Keloğlan'ın toplumdaki yanlışları, tuhaf ve eğlendirici şeyleri görebilme ve gösterebilme yeteneğine sahip bir kişi olduğunu belirtip, Keloğlan'ın kara mizahı en güzel şekliyle işlediğini, hayatın karanlık ve ümitsiz anlarında bile komik ve eğlendirici taraflarına cesaretle bakabildiğini ve problemleri gülererek çözmüş "hümorist" yapıya sahip bir tip olduğunu ifade etmiştir.

Yukarıda 63-74. sayılar arasında görülen Keloğlan, cesareti ile gözünü budaktan sakınmadan maceraya atılan bir toplumun savaşını sembolize etmektedir. Uğradığı kötülükler karşısında bu kötülükleri yapan kişiye kendi yöntemleri ve sivri zekasıyla karşılık verip *Çocuk Haftası Gazetesi'*ndeki örneklerde de görüleceği üzere, rakibini cezalandırmasını bilmektedir.

1940'lı yıllardan sonra çocuk dergicisinde gelişen çizgi roman furyası klasik metin formatında yayımlanan halk hikâyesi, destan ve masalları çizgi roman formatına dönüştürmüştür. Bu dönüşüm halk edebiyatı metinlerinin güncel eğilim olan görsel formlara adapte olmasının sonucudur. Toplumun estetik ve kültürel kodlarını okura sunan masal örnekleri sözlü gelenekten hayat bulduğu için, devamlı bir devinim halindedir. Bu vesile ile her dönemde güncellenen dönüşen masallar adeta kabuk değiştirerek halk muhayyilesinde güncellenen kültürle birlikte var olmuştur. Kültürel ve teknolojik değişimlerle doğru orantılı olarak, güncellenen dergicilik anlayışında bir çok masal metni çizgi roman türünün görselliğine ayak uydurup yenilenerek, var olmak istemiştir. Bu anlamda en önemli Türk masal karakterlerinden olan Keloğlan ve diğer karakterler değişen bu anlayışla beraber güncellenmektedir. Çocuklar için görsel metinler manzum ya da mensur metinlere göre daha ilgi çekici bulunmaktadır. Serüven şeklinde okura sunulan masal ya da hikâyeler kaliteli çizimlerle birleştiği zaman hem mesajlar çocukların aklında daha çabuk kalmakta, hem de sunulan içerik daha eğlenceli bir hal almaktadır.

2.4. Halk Hikâyesi

Araştırma kapsamında *Çocuk Haftası Gazetesi'*nin incelenen metinlerinde toplam 4 hikâye serisi tespit edilmiştir. Mecmuadan alınan örneklerinin dikkatlice sunulmasında fayda vardır. Hikâyelerin ikisi aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

2.5. Dede Korkut Hikayeleri

Aşağıda çizgi roman formunda örneği verilen Dede Korkut hikayelerinden Boğaç *Han* adlı halk hikâyesi türünün yazarı Ekrem Dülek'tir. Hikâye (çizgi roman) dizisi 44. sayıda başlayıp 62. sayıda son bulmuştur. Aşağıda sunulan örnek *Çocuk Haftası Gazetesi'*nin 49. sayısında yayımlanmıştır.

2.5.1. Boğaç Han

Dede Korkut hikâyeleri düzyazı ve nazım karışımı şekilde söylenmiş ve 15. yüzyılın ikinci yarısında yazıya geçirilmiştir. Ama asıl metinde nesir ile nazım niteliklerini, kullandıkları yerler bakımından birbirinden ayırmak

kolay değildir. Çünkü, nazım hiç bir zaman sıkı vezin ve biçim kurallarına bağlanmamıştır. Düzyazı ise, ritmik bir düzyazıdır; iç uyaklarla, eşit heceli parçalara bölünmekle, manzum kısımlara benzemektedir.

Hikâye kısaca özetlenecek olursa, bilindiği gibi Dresten nüshasının 1. hikâyesi olan *Dirse Han Oğlu Boğaç Han*'da Hanlar hanı olan Kam Gan oğlu Han Bayındır'ın ziyafeti neticesinde oğlu kızı olmayan Dirse Han kara otağa konulmuş onuru kırılmıştır. Daha sonra Han fakirleri doyurmuş, ağzı dualı birinin duasıyla bir oğlu olmuştur. Adsız çocuk 15 yaşında boğayı yenip, "Boğaç" adını aldıktan sonra, babasının kırk askerinin ihanetine uğrayıp, babası tarafından okla vurulmuş, öldürülmek istenmiştir. Boğaç Han'ın imdadına ilk önce Hızır, daha sonra kırk ince belli kızla annesi yetişmiştir. Boğaç annesi tarafından gizlenmiş, dağ çiçekleri ve ana sütü ile 40 günde iyileşmiştir. Gücünü toplayan Boğaç, 40 namerd tarafından kafir illerine götürülmek üzere boynuna ip bağlanmış Dirse Han'ı kurtarıp, 40 namerdi öldürmüştür. Daha sonra Hanlar hanı Bayındır Boğaç'a taht verir, beylik verir. Dedem Korkut gelip Oğuzname söyler.

Yukarıda özette aktarılan *Boğaç Han* adlı anlatının tümü *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde 44- 62. sayılar arasında özetlenmiştir. Söz konusu çizgi roman metninin aşağıda 62. sayıda da görüldüğü gibi, tamamı ele alınmıştır.

Yukarıdaki görselde dünyanın geçiciliğini anlatan kısım ile dinleyenlere hayır duasında bulunan ozan dilekleri vardır. Bu dilekler her boydan sonra

söylenmiştir. Dede Korkut metinlerinde Türk halkının duyuş, düşünüş ve geleneklerini görölmektedir.

Metinlerde aktarılan dil ve kültür yapısı Türk halkının değerlerine o kadar yakındır ki Dede Korkut metinleri okunurken hala devam etmekte olan gelenek, yaşayış, mizah anlayışı resmedilerek gözler önüne serilmiştir. Türk töresinin ve değer yargılarının temel unsurlarının gördüğü Dede Korkut Hikâyeleri, dünya çapında kabul görmüş en önemli eserlerden biridir.

Çocuk Haftası Gazetesi okuruna *Boğaç Han*'ı sunmasının nedenlerinden biri de metin içinde bulunan maceranın ve sürükleyici öğelerinin fazlalığıdır. Bu durum çocuklar ve gençlerin ilgisini çeken bir durumdur. Ekrem Dülek'in usta kalemiyle can verdiği *Boğaç Han* adlı çizgi romanda okur hem Türk töresini hem geçmişteki tarihini hem de macera dolu bir içeriği eğlenerek öğrenmiştir. Hikâyede aile bireylerinin ilişkileri, sadakatleri, büyüklere gösterilen saygı ve sevgi kavramları okura verilen önemli mesajlardır. Çocuklar bu eserleri eğlenerek okuduklarında, babalarına saygı göstermeleri gerektiğini, annenin yeri geldiğinde ne gibi fedakarlıklarda bulunabileceklerini idrak edebilmeleri anlamında önem arz etmektedir. Bu bağlamda çizgi roman örneğinde anne ve baba ailede yüceltilmiş bir figür olarak yer almıştır.

Dede Korkut metinlerinin tümünde sosyal bir sıralama ve anne-babanın yüceltilmesi ağır basmaktadır. Oğuz birliğinin üyeleri için gözetilen bu sosyal sıralamada bir Oğuz beyine verilen yer, kolaylıkla değiştirilemez. Ancak kılıcı ile büyük başarı kazanan, veya yukarıdaki örnekte görüleceği üzere, sofrasında aç doyurup, yoksul giydiren kahraman, bu düzendeki yerinden daha yukarıya çıkabilmekte, kahramandan başkası bu kurulu düzeni çiğneyememektedir.

Folklorda Freud'çu görüş; masal, halk hikâyesi ve atasözü gibi örneklerin, halkın bilinç altını boşaltıp, onu baskıdan kurtarmak için, sağlıklı, kabul edilir ve dışa vurulmuş bir yol olarak görmektedir. Freud, düşlerde beliren sembollerin, daha gelişmiş bir şekilde, masallarda, fıkralarda, mitlerde ve efsanelerde bulunduğuna işaret etmiştir. Freud kuramlarını benimseyen bir folklorcu, Dede Korkut hikâyelerindeki Bogaç Han ile babası Bayındır Han'ın kavga etmesini- Şehname'deki Rüstem ile Zührab'ın kavga etmesi eyleminde görüldüğü gibi- baba ile oğul arasındaki ruhsal düşmanlıkla açıklanabilmektedir. Bilinmesi gereken önemli hususlardan biri de ele alınan *Boğaç Han* adlı metnin güncellenerek belli değişimlere uğradığıdır. Zamanın ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte edebi metinler de biçimsel değişimlere uğramış, dil, üslup ve içerik güncellenerek toplumsal şartlara ya da belli okur kitlesinin

profiline uygun hale getirilmiştir. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde 18 sayı boyunca yayımlanan *Boğaç Han* adlı anlatıda içerik değişmemiş ama dil gazetenin hitap ettiği kesime göre sadeleştirilmiştir. Dolayısıyla ele alınan çocuk gazetesinin bu minvalde çocukların okuma kültürlerine ve görsel beklentilerine göre, halk anlatılarını yeniden yazma yoluna gittikleri tespit edilmiştir.

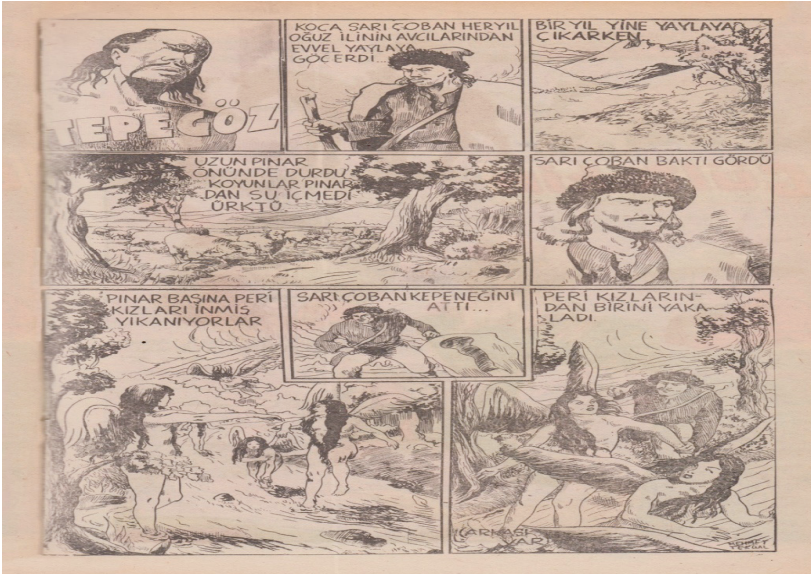
Aşağıda örneklendirilen *Tepegöz* adlı halk hikâyesi (çizgi roman) türünün yazarı ve çizeri Mehmet Tekdal'dır. Sunulan örnek *Çocuk Haftası*'nın 153. sayısında yayına başlamış, 172. sayısında yayını sonlandırmıştır.

2.5.2. *Tepegöz Hikâyesi*

Dede Korkut Kitabı'nda Dresten nüshasının sekizinci hikâyesi olan *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi*'nde ahlak dışı bir ilişkiden doğan *Tepegöz* adlı şekli şemali düzgün olmayan bir yaratığın Oğuz boyunun başına açtığı belalar, zorluklar anlatılmaktadır. Muharrem Ergin'den alınan hikâye aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Basat, aslan yataklarında aslanlar tarafından büyütülmüştür. Dede Korkut gelip onu kardeşi Kıyan Selçuk'un yanına bırakır. Bir gün Aruz'un çobanı Sarı Çoban her zaman olduğu gibi herkesten önce yaylaya çıkmıştır. Sürü Uzun Pınar'a gelince duraksamış çünkü pınarı peri kızları zapt etmiştir. Sarı Çoban, peri kızlarından birini yakalar ve onunla birlikte olur.

Bahsedilen olay dergisinin 153. sayısında Mehmet Tekdal'ın kalemile aşağıdaki gibi resmedilmiştir.

Aradan bir yıl geçer peri kızının çobandan çocuğu olmuştur. Bayındır Han gezerken bununla karşılaşır. Çocuğun tepesinde tek bir gözü vardır. Aruz Koca, Basat'la birlikte beslemek üzere bu çocuğu evine getirir. Dadıların sütünü emerken onları öldürür, çocukların kulaklarını burunlarını koparır. Aruz dayanamaz Tepegöz'ü evden kovar. Tepegöz dağa çıkıp yaman bir harami olur. Kimse onunla baş edemez. Dede Korkut onunla anlaşmaya gider. Tepegöz günde yemek için iki adamla, beş yüz koyuna ve yemeğini pişirmek üzere yanında kalacak iki kişi verilmesine razı olur. Kapak Han'ın bir oğlu yenmiş, sıra ikinci oğluna gelmiş karısı feryat eylemiş, Tepegöz'e oğlu yerine tutsak göndermesi için yalvarmıştır. Basat tutsağı gönderir ama Kazan Bey ve babası karşı çıksa da Basat Tepegöz'ü öldürmeye karar vermiştir. Basat Salahana kayalığına gelir, uyuyan Tepegöz'e ok atar, ok işlemez ama kocalardan sadece onun gözünün etten olduğunu öğrenmiştir. Ocakta kızdırılmış süngüyü Tepegöz'ün gözüne saplar, Tepegöz kör olur. Basat'a türlü oyunlar oynamak ister.

Tepegöz Basat'ı hançerle vurmak ister ama Basat kurtulur. Hazinesini ve receğini söyleyerek Basatı kandıran Tepegöz onu bir kümbet içine sokar, tam kümbeti yıkacakken Basat yine kaçıp kurtulur. Sonunda mağara kapısında asılı olan kılıcın başını kesebileceğini söyleyerek Basat'ı mağaraya gönderir. Kendi kendisine inip çıkan bu keskin kılıcı Basat oku ile yere düşürür ve Tepegöz'ün boyununu vurur. Oğuz'a müjdeci gönderir. Beyler Salahana kıyısına gelip Tepegöz'ün kafasını ortaya getirerek şenlik yaparlar. Dede Korkut gelip gazi erenlerin başlarına gelenleri anlatıp Basat'a dua eder ve hikâye ozan duası ile son bulur. (Ergin, 2014:15-16-17).

Dede Korkut kitabının önemi ve *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi*'nin içeriğiyle alakalı Güvenç, (2013: 3) Dede Korkut kitabının Türk milletinin maddi manevi değerlerini somut bir şekilde yansıttığını, ortaya çıkarıldığı ilk günden itibaren büyük ilgi gördüğünü gerek dil ve edebiyat gerekse tarihi konularda araştırmacılara kaynaklık etmiş bir eser olduğunu belirtmiştir. Kitapta yer alan on iki anlatının yalnızca olayları değil, Oğuz Türklerinin o dönemki (IX – XI. yüzyıl) yaşam şekillerini ve dünya görüşlerini de içerdiğini; bu doğrultuda kitaptaki anlatılarda işlenen olaylar aracılığıyla Türk toplumunun sosyal, kültürel, dinsel ve iktisadi yapısı, siyasal ilişkileri, gündelik hayatı ve çeşitli durum ya da olaylar karşısındaki tutumlarının gözler önüne serildiği Güvenç tarafından ifade edilmiştir.

Kitabın kompozit yapısı, birçok Türk ve yabancı araştırmacı ve bilim insanının ilgisini çekmiştir. Yapılan her çalışma Dede Korkut Kitabı'nın farklı bir

yönünü dikkatlere sunarken yapılacak yeni çalışmalara da kapı aralamış ve ışık tutmuştur. *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul ve Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi* anlatıları gerek olay örgüsü gerekse barındırdıkları olağanüstü unsurlar bakımından diğer içeriklerden farklı oldukları için şair veya yazarların bu anlatılara olay örgüsü bakımından sıkça müdahale ettikleri tespit edilmiştir. (Güvenç, 2019: 3).

Emine Gürsoy Naskali, destan kahramanlarının diğer insanlarda da bulunan bazı nitelikleri kendi vasıflarında çokça toplamış olan kişiler olduğunu, bu niteliklerin pazu gücü olabildiğini ve kahramanların çok çevik olduklarını ifade etmiştir. Yine Naskali, umumiyetle bu kahramanlık özelliklerinden bir veya ikisinin iyice geliştiğini belirtmiştir. (Güvenç, 2013: 3-4). Bu anlamda, Basat sahip olduğu olağanüstü kuvvet ve zekâsı Tepegöz karşısında sahip olduğu en önemli vasıflardır.

Güvenç, (2009: 504) *Tepegöz* çizgi romanının *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi* anlatısının çizgi roman formundaki ilk örneği olması bakımından ayrı bir öneme sahip olduğunu, ana metin oluşturulurken alt metne belirli ölçülerde sadık kalındığını fakat kronolojik vaka zinciri üzerinde değişiklikler yapıldığını ifade etmiştir. Ana metinde yer verilmeyen vakalar, anlatının tekrar kurgulanmasına ve buna bağlı olan motiflerin ana metnin dışında kalmasına ve kurgusal bağlamda dönüşümlere sebebiyet vermiştir. Güvenç, çizgi romanda sözden ziyade resmin anlatım gücüne başvurulduğu için *Tepegöz* adlı çizgi romanda da çizginin metnin önüne geçtiğini ve bu yüzden çizgi romancının zaman zaman alt metinden bağımsız şekilde hareket ettiğini gözlemlemiştir. Güvenç, (2009: 492) 22 bölümde yayımlanan *Tepegöz* serisinin birinci bölümünün Sarı Çoban'ın başından geçenlerin aktarımıyla başladığını, asıl olay örgüsünün kronolojiye uymadığını belirtmiştir. Asıl metnin adının *Tepegöz* olması sebebiyle ilk önce *Tepegöz* üzerine yoğunlaşarak okurun çizgi romana adını veren kahramanı tanıtılması amaçlanmıştır. Çizgi romanın bir metne dayandırılarak oluşturulduğu için metinde bulunan hareketli sahnelerin hepsinin resmedildiği, öte yandan çizgi romandaki bazı metinlerin ana metindeki anlatımayla uyummadığı, ana metinde, alt metindeki soylamaların bir kısmının kullanıldığı ve çizgi romana alınmadığı tespit edilmiştir.

*Çocuk Haftası Gazetesi'*nde yukarıda özetlendiği ve resmedildiği üzere, Basat adlı bir Oğuz yiğidinin *Tepegöz'*le mücadelesi arkaik unsurlarla ve *Basat'*in olağanüstü mücadelesiyle ele alınmıştır. Bu mücadele *Basat'*in olağanüstü bir varlıkla savaşını konu edinmesi nedeniyle, *Dede Korkut Kitabı'*ndaki boylar içinde en fazla olağanüstü özelliğe sahip anlatı olarak, *Duha Koca*

Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi ile birlikte gösterilmektedir. *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi* içinde barındırdığı arkaik unsurlarla, çeşitli yazarlar ve akademisyenler tarafından kaleme alınmıştır. Eser ihtiva ettiği motif zenginliği sayesinde, kimi araştırmacılar tarafından masal, çizgi roman, hikâye, destan, efsane, roman, tiyatro metni, çizgi film ve nazım türünde anlatılarla okurla buluşmuştur.

Sürelî yayınlarda etkisini günden güne artıran görsel türler, Türk halk hikâyelerinden Dede Korkut metinlerinde de ağırlığını göstermiştir. Çocukların zekâ seviyelerine hitap eden bu yeni akım, hikâyelerin çizgi roman formatında okurla buluşmasına vesile olmuştur. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde sunulan *Tepegöz* çizgi roman serisi şeklinde gazetenin 153- 172. sayıları arasında yayımlanmıştır. Mehmet Tekdal'ın başarılı çizimleriyle hayat bulan eserin dili okura sade ve anlaşılır bir Türkçe ile aktarılmıştır. Bu vesileyle çalışma, içeriğinde barındırdığı etkileyici görsel ve sade Türkçe ile *Çocuk Haftası* okurunun ilgi gösterdiği bir çalışma olmuştur. Çocuklar ve gençlerin heyecan duyarak okuduğu bu çizgi romanlarda Türk halk edebiyatının tür ve içerik zenginliğinden faydalanılmıştır. Millî karakterlerin okura sunulması, onlarda Türk kültürü bilincinin sağlanmasına vesile olmuştur. Gazete içeriğinde Saru Çoban'ın peri kızlarından biriyle birliktelik yaşadığının yazılması ve çizimlerde kısmi çıplaklığın sunulması, 7-10 yaş aralığındaki çocukların zihinsel ve ahlaki gelişimi için olumsuz sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir. İlkokul yaşındaki okura ve gençlere hitap eden gazetede sunulan bu üslup ve görseller daha çok yetişkinlere hitap etmektedir.

2.6. Destan

Çocuk Haftası Gazetesi'nin incelenen metinlerinde biri çizgi roman formunda olmak üzere toplam 2 destan türü tespit edilmiştir. Destan örneklerinin hepsi aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

“Orhun Kahramanı Gültekin” adlı ilk örnekteki kurgusal destan (çizgi roman) metnin yazarı Abdullah Ziya Kozanoğlu; resmedenini ise, Ayhan Erer ve Şahap Ayhan'dır. Sunulan destan (çizgi roman) *Çocuk Haftası*'nın 151. sayısıyla, 187. sayısı arasında destan serisi olarak yayımlanmıştır.

2.6.1. *Orhun Barkı Kahramanı Gültekin (Kültigin)*

(Kozanoğlu, "Orhun Barkı Kahramanı Gültekin Özel Sayısı", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 7, 4, 1946).

Not: Aşağıda sunulan Kültigin hakkındaki bilgiler Talat Tekin'den özetlenmiştir.

Tekin, (2003: 35-55) *Kültigin Yazıtı*'nın Göktürk Kağanı Bilge Kağan kardeşi Kültigin için, onun ölümünden sonra diktirildiğini, (732) Yazıtın piramit biçiminde, yaklaşık 4 metre yüksekliğinde sert kireçtaşından olan bu yazıtın üç yüzünde Türkçe, bir yüzünde de Çince yazılar bulunduğunu belirtmektedir. Yazıtın çevresinde ise Kültigin'in katıldığı savaşlarda öldürdüğü düşman sayısını göstermek üzere dikilen ve balbal denen taşlar yer almaktadır. Türk soyunun devamı için yapılacaklar, savaşılması gerektiği gibi bilgiler özetlenebilir. Ayrıca yazıtta Kültigin'in halkı için yaptıkları, Bilge Kağan'ın ağzından övgüyle anlatılmaktadır. Bilge Kağan bazı bölümlerde ataları Bumin ve İstemi kağanlar döneminden söz etmekte; onların başarılarını, onlardan sonrakilerin başarısızlıklarını anlatmaktadır. Kardeşi Kültigin ile katıldığı savaşları, elde ettikleri başarıları, kardeşinin yiğitliğini övgülü bir dille aktarmaktadır. Bilge Kağan'ın ölümü üzerine oğlu, babası için Bilge Kağan Yazıtını diktirmiştir (735). Bu yazıtta da Bilge Kağan, Kültigin Yazıtında olduğu gibi yaptıklarını anlatmakta; bazı bölümler Kültigin Yazıtı'ndan neredeyse aynen aktarılmıştır. Ayrıca Kültigin'in ölümünden sonraki savaşlar eklenmiştir. Bilge Kağan Yazıtının çevresinde Bilge Kağan'ın anıtmezarı ve balballar bulunmaktadır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun kaleme aldığı, *Orhun Barkı Kahramanı Gültekin* adlı kurgusal hikâyesi (çizgi roman) Orhun Kitabesi Yazıtları'ndaki Türk Hükümdarı Kültigin'den uyarlanmış ve bu doğrultuda kurgulanmıştır. 1945 yılında derginin 151. sayısında yayına başlayan çizgi roman serisi, 1946 yılında 200. sayıda son bulmuştur. 151 ile 181. sayılarda Güntekin'in 1. bölümü, 181'den 200. sayıya kadar ise Güntekin 2; yani Gültekin'in 2. bölümü yayımlanmış, 200. sayıdan sonra çizgi roman serisi yayınını noktalamıştır.

Araştırma sınırlılığında 21 Temmuz 1946 yılına kadar yayımlanan 187 sayı değerlendirilmiştir. Bu hikâye Ayhan Erer – Şahap Ayhan'ın çizimi Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun hayal gücü ve uyarlamasıyla 49 sayı yayımlanmıştır.

Güvenç, (2019: 487) kahramanlık hikayelerinin işlendiği bazı çizgi romanların suni kahramanlar çevresinde oluşturulduğunu, halk anlatılarındaki kahramanların yerine yeni ve yapay kahramanların çıktığını belirtmiştir. *Tarkan, Karaoğlan, Alptekin, Kara Murat, Deli Balta ve Gültekin* gibi çizgi roman kahramanları bu konuda verilebilecek başlıca örneklerdir.

Orhun Barkı Kahramanı Gültekin'de Çinlilerle yapılan savaşlar ve bu savaşlarda Çinlilerin Türkleri kandırmak için türlü hilelere başvurmaları aktarılmıştır. Çizgi romanda Çinli kadınların güzelliklerine kanılmaması gerektiği anlatılmış ve vurgulanmıştır. Kültigin'in en büyük yardımcısı olan Bozkurt'un savaşlarda gösterdiği başarı resmedilmiştir. *Orhun Barkı Kahramanı Gültekin* adlı çalışmada Göktürk Kağanı Bilge Kağan kardeşi Kültigin'in Çinlilerle yaptığı savaşlarda gösterdiği kahramanlıklar, devlet yönetiminde halkına verdiği nasihatler, Bozkurt'un Türk kültürü için ne derece önemli olduğu, Türklerin eskiden savaşlarda atlarla birlikte en önemli yardımcılarının Bozkurt'un olduğu çizgi romanda belirtilmiştir.

Çocuk Haftası'nda millî değer yargılarının ve Türk tarihinin okura sunulması çocuklara millî bilincin aşılması anlamında önem arz etmektedir. Türklük bilincinin ve ulus kavramının çizgi romanlar vasıtasıyla Türk okura sunulması, dönemsel şartlar içinde en etkili aktarım vasıtasıdır. Ulus devlet anlayışının mahsulü olan, birlik beraberlik olgusunu millî değerler ekseninde sağlamaya çalışan süreli çocuk yayınları, bu görevi başarıyla yerine getirmiştir. *Çocuk Haftası Gazetesi* içeriğinde bulunan zengin halk kültürü öğeleri ve çeşitliliğiyle geleneğin geleceğe aktarılmasında önemli bir misyon üstlenmiştir. Çizgi roman Türkiye'ye ilk girdiği yıllarda, Amerikan kültürüne ait figürler ve karakterleri Türk toplumuyla tanıştırmıştır. Fakat bilinçli ve aydın okur-yazarlar bu durumu kabullenmeyip millî ve yerel karakterleri, kendi

tarihinden feyz alarak yazıp/çizmiş ve okurla buluşturmuştur. Bu bağlamda; süreli yayınların misyonu çeviri ya da millî yayınları okurla buluşturma anlamında önem taşımaktadır. *Çocuk Haftası* içeriğinde bulundurduğu halk kültürü öğeleriyle Türk kültürüne ve yarının büyüklerine önemli katkılar sunmuştur.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin 1944 yılında yayımlanan 103. sayısında, Zahir Güvendi'nin aşağıda özet şeklinde sunduğu Türk destan külliyyatına ait *Oğuz Kağan Destanı*'na yer verilmiştir.

2.6.2. *Oğuz Destanı*

"Oğuz Kağan doğduğu zaman bile başka insanlara benzemeyen kutsal bir yaratılıştı. Yüzü mavi, ağzı ateş gibi kızıl, gözleri elâ, saçları kara idi. Ayakları öküz ayağı gibi, beli kurt beli gibi, omuzları samur omuzu gibi, göğsü ayı göğsü gibi idi. Bütün vücudu tüylüydü Annesinden yalnız bir kere süt emdi. Kırk gün sonra büyüdü, yürüdü, konuştu.

Oğuz Kağan, Türklerin yaşadıkları yere dadanan ve onları ezen büyük bir gergedanı öldürmeye ant içti. Yayını, okunu, kılıcını aldı, üçüncü deneyişte canavarı öldürdü. Bir gün Tanrıya yalvarırken karanlık bastı, gökten mavi bir ışık indi. İçinde dünyalar güzeli bir kız vardı. Oğuz bu kızla evlendi. Üç oğlu oldu: Gün, Ay, Yıldız. Yine bir gün Oğuz avdayken bir gölde bir ağaç gördü. Kovuğunda çok güzel bir kız vardı. Oğuz onun a evlendi. Üç oğlu oldu: Gök, Dağ, Deniz.

Oğuz, Türklere birçok savaşlar kazandırdıktan, yurdunu büyüttükten sonra ihtiyarladı ve topraklarını çocukları arasında pay etti.

Bu pay şöyle oldu: Bir gün Oğuz büyük bir şölen verdi. "Uluğ Türk" adlı vezirinin rüyasına göre Gün, Ay ve Yıldız'ı Doğuya, Gök, Dağ ve Deniz'i Batıya avlanmağa yolladı. Doğuya gidenler bir altın vay buldular. Batıya gidenler üç gümüş ok buldular. Bunları babalarına getirdiler. Oğuz yayı üçe böldü, çocuklarına verdi. Ülkesini böylece onların arasında pay etti." (Çocuk Haftası Gazetesi, 1944:103).

Yukarıda özet olarak sunulan Oğuz Kağan destanı, Alp Ertunga destanından sonra Türklerin en eski destanıdır. Köprülü (2011: 73-76)'nın *Oğuz Kağan Destanı* ile ilgili: Türklerin hakimiyet ve saltanatını, etrafındaki muhtelif kavimler üzerine yayarak kusursuzca zaferler gerçekleştiren "Çin", "İran" ve "Kafkasya"yı alan, "Hazar" denizini dolaşan kuzey sahasında "Yenisey" bölgesine kadar uzanan menkıbevi bir hükümdarın zaferleridir şeklinde görüş bildirmiştir. Köprülü, (2011: 78) *Oğuz Destanı*'nın bilinmeyen bir devirde

sözlü gelenek iken yazıya aktarıldığını, Türklerin uzun asırlar süren millî tarihlerini layıkıyla tayin edebilecek bir takvime sahip olmadıklarından, tarihi an’anelerini “Destan” şeklinde sakladıklarını ifade etmiştir. “*Oğuz Destanı*” da tıpkı “*Ertunga*” destanı gibi, medeni Türklerin verimi olduğundan, sonradan bu Türkler arasında yazıya geçirilmiş ve işte bu suretle birbirinden farklı çeşitli rivayetler tarafımıza ulaşmıştır. Türk tarihinin gelişmesi ile “*Oğuz Destanı*” da bir gelişmeye uğramış ve içinde bulunduğu çağların ve sülalelerin hatırasını saklamıştır. İşte bu suretle “*Oğuzname*” de daha sonraki devirlerin kalıntıları ve izleri bulunmaktadır.

Ercilasun, (1986: 15) Uygurca *Oğuz Kağan Destanı*’na yansıyan Türk kozmogonisi üzerinde durarak, Oğuz Kağan’ın gökten inen üç ışığın içindeki kızla evlenince üç oğlu olduğunu ve bunlara Gün, Ay ve Yıldız adları verdiğini, göl ortasındaki ağaç kovuğunda bulunan kızla evlenince de Gök, Dağ ve Deniz adlarını verdiğini ifade etmiştir. Ercilasun bu motifleri Türklerin kâinatın yaradılışı hakkındaki ilk inanışlarının çok değişmiş olarak destana yansımaları şeklinde belirtmiştir. Böylelikle Türklerin kâinatın yaradılışı hakkındaki ilk inanışları tespit edilebilir.

Oğuz Destanı Türklerin en eski çağlarından kalma bahadırılık destanıdır. Bütün destanlar gibi bir kahramanlık hikâyesidir ama; Türk destan tarihinin ilk örneklerindedir. Türklerin başka tanrılara inandıkları çağda büyük Türk birliğinin kurucusu olan Oğuz Kağan’ın başardığı büyük işler bu destanda gayet açık bir dille anlatılmıştır. Zahir Güvendi *Oğuz Kağan Destanı*’nın asıl metnini düz yazı şeklinde kısaltıp sadeleştirerek çocukların seviyesine uygun bir hale getirmiştir. 1940’lı yıllarda başlayan çizgi roman ekolü tek sayfalık *Oğuz Destanı*’nda da yer bulmuş, eserden bazı kesitler görsel şekilde okura sunulmuştur. Zahir Güvendi *Dünyanın En Meşhur Kitapları* adlı biyografi sayfası içinde Oğuz Kağan Destanı’nı okura tanıtarak geleceğin yetişkinlerinin nesiller boyu sürecek millî kimlik aktarım sürecine aracılık etmiştir. Millî ve manevi değerlerin *Çocuk Haftası* okuruna sunulması, çocukların Türk kültürü ve geleneğinin köklü mazisini algılamaları anlamında önem teşkil etmektedir.

Oğuz Kağan Destanı Çocuk Haftası okuruna Türk tarihinin karanlık kalan yanlarını aktarmıştır. Destanda Türk töresinin yapısı, toplumun yaşayış şekli ve devlet yönetiminin nasıl işlediğiyle alakalı önemli ipuçları verilmektedir. Sözlü gelenek ürünlerinin dilden dile kulaktan kulağa aktarımından doğan destanlar ve araştırma kapsamındaki diğer halk edebiyatı türleri Türk toplumunun geçmişinin aynası hüviyetindedir.

2.7. Fıkra

Araştırma kapsamında *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde toplam 47 tane Nasreddin Hoca fıkrası çizgi roman formatında; 12 tane de geleneksel fıkra örneği düz yazı şeklinde okura sunulmuştur. Gazetenin 88, 93, 104. sayılarındaki fıkra örnekleri örnek oluşturması için aşağıda sunulmuştur. Araştırma kapsamında gazetenin farklı sayılarındaki 1'i çizgi roman, 4 fıkra örneği incelenmiş, örnekler aşağıda paylaşılmıştır.

Aşağıda 1 ve 2. örneği sunulan fıkralar sırasıyla 88 ve 104. sayılarda okurla buluşmuştur. *Biraz da Gülelim* başlığıyla okura sunulan fıkra örneklerinin yazarları belli değildir.

2.7.1. Atıyor

"Temel yolda giderken yüksek bir ağacın tepesinde bir arkadaşını gördü. Birdenbire şaşırды. Dümdüz ağaca nasıl çıkmıştı bu?"

--Günaydın arkadaş, dedi. Bu kadar dik ve dümdüz ağaca nasıl çıktın? Herhalde kendi kendine çıkmamışsındır. Arkadaşı cevap verdi:

--Hayır, şimdi çıkmadım. Ağaç daha küçücük fidanken en üst dalına çıkmıştım. Nihayet ağaç büyüdü. Ben de onunla beraber yükseldim." (Çocuk Haftası, 1944: 88).

2.7.2. Hoca

"Hocayı komşusu yemeğe davet etmişti. Hoca hemen çüppesini giyerek komşusuna gitti. Başka davetliler de odayı doldurmuştu. Hocaya baş köşede yer verdiler. Öteden beriden konuşuldu, Âdet yerini bulsun diye kahve1er içildi. Nihayet yemek vakti geldi. Sofraya oturuldu. Hocanın zaten akşamdan beri yiyeceği güzel yemekleri düşündükçe, ağzı sulanıyordu. Sofraya önce balık geldi. Hoca balıktan şöyle bir lokma alınca bir de baktı ki balık çok bayat. Hemen hemen kokmuş, bozulmuş gibi bir şey! Kim bilir kaç gün evvel yapılp bekletilmiş!.. Şimdi ne yapmalı? Hoca böyle şeylere alışık. Çabucak çaresini buluverir. Biraz kendini zorlayınca yapacağı şeyi tasarladı. Hemen, hiç sesini çıkarmadan balığın kulağına eğilerek bir şeyler söyledi. Sonra kulağını balığın ağzına, yaklaştırarak sanki dinledi. Etraftakiler Hocanın bu hareketine bir mana verememişlerdi. Fena halde meraka düştüler. İçlerinden biri Hocaya döndü:

— Affedersin Hocam, dedi, yaptığın şeyi çok merak ettik. Bir şey de anlayamadık. Lütfen anlatırsan bu meraktan kurtulacağız. Hoca gülümsedi.

— Mademki çok merak ettiniz, anlatayım, dedi. Benim bir ahbap vardı. Zavallı iki ay evvel denize düşerek boğuldu. Şimdi balığı görünce aklıma geldi. Kulağına eğildim “İki ay evvel bizim bir arkadaş denize düşmüştü. Onu gördün mü, dedim. Sonra cevabını dinledim. Şöyle dedi: “Ne yazık ki görmedim Hoca Efendi. Çünkü ben altı ay evvel denizden çıkmış bulunuyordum!” (*Çocuk Haftası*, 4, (104), 1944, 10).

Fıkralar bir toplumun ince zekâsını, mizah kültürünü, düşünüş şeklini anlatan kısa, öz ve etkili güldürü türüdür. *Keloğlan*, *Temel*, *Bektaşî* ve *Nasreddin Hoca* fıkraları Türk toplumunun sonsuz ve eşsiz sözlü kültürünün güldürü unsurlarıyla harmanlanıp gelenekten geleceğe uzanan, zamanla güncellenen sözlü gelenek mahsulleridir. Bu gelenek insanlık var olduğu müddetçe devam edecektir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nde Rakım Çalapala'nın manzum şekilde derlediği, Sururi'nin çizgileriyle hayat verdiği *Nasreddin Hoca Fıkraları* 76. sayıyla başlayıp konumuz sınırlılığındaki (20. 07. 1946 yılı) 186. sayıya kadar (110 sayı) yayın hayatını sürdürmüştür.

Rakım Çalapala edebiyatçı kimliğini Sururi'nin eğlenceli çizimleriyle birleştirip Nasreddin Hoca karikatürlerini kafiyeli manzum yapıdaki metinlerle okura sunmuştur. “Nasreddin Hoca” *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde yayımlanan en istikrarlı ve uzun soluklu çizgi roman/fıkra dizisi olmuştur. İçerik bilinen Nasreddin Hoca fıkralarıyla bazen örtüşmekte, bazen de orijinal fıkra metinlerinin değiştiği görülmektedir. Bu durumun sebebi, *Çocuk Haftası* okurunun yaş aralığıdır. Fıkra metinlerindeki üslup ve bazı mesajlar çocukların seviyesine indirgenerek sunulmuştur. Çocuk dergilerinin salt eğitici fonksiyonu yoktur. Okuru eğlendirme fonksiyonu taşıyan dergiler eğitici rollerini daha etkili biçimde tamamlayabilmektedir. Çünkü, çocuklar görsel ve eğlenceli sunumların yanında, kültür sayfalarından da aynı dergi çatısı altında faydalanabilmekte, sosyal gelişimlerine katkı sunabilmektedirler. Bu anlamda fıkra içeriğine ağırlık veren dergiler hem halk kültürü öğelerini okura sunmakta, hem de çocukların yüzünde tebessüm bırakmaktadır.

Sonuç

Halk edebiyatı gelenekten geleceğe uzanan kültürel aktarım sürecinde köprü vazifesi görmesinden dolayı, içinde Türk toplumunun maddi ve manevi değerlerini somut şekilde yansıtan edebi ürünler barındırmaktadır. Bu aktarım sürecinde kişinin kültürel değerlerinin farkına varması önem arz etmektedir. Bir milletin geleneği, yaşam şekli ve inanç yapısı, içinde bulun-

duğu kültürel normlara sıkıca bağlıdır. Bu nedenle halk kültürünün aktarımı; bireyin doğumuyla başlayan, aile, okul, arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları gibi vasıtalarla bireye toplumun mevcut değerlerini gösteren, çevreyle uyumuna aracılık eden ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir.

Bireyler içinde yaşadığı toplumun etno-folklorik değerlerini, çevresiyle etkileşim içinde bulunduğu sürece kazanabilmektedir. Gelecekte söz sahibi olacak yarının büyüklerinin, yaşadıkları toplumun gelenek-göreneklerini, ahlaki ve insani değerlerini hoşça vakit geçirerek öğrenmelerinde süreli yayınlar olan çocuk/ gençlik dergi ve gazetelerinin önemli işlevler üstlendiği yadsınamaz bir gerçektir.

Çocuk Haftası Gazetesi 14 yıl boyunca sürdürdüğü yayın hayatında Türk kültürüne sayısız ölümsüz eser armağan etmiş, geleneğin genç kuşaklara aktarımında önemli roller üstlenmiştir. İncelenen çocuk mecmuaları arasında *Çocuk Haftası* gerek yazar kadrosu gerekse gazetenin profesyonelce, istikrarlı şekilde idare edilmesi anlamında, dönemine damga vurmuş en önemli yayınlardandır. *Çocuk Haftası Gazetesi* Türk çocuklarının eğitilmesine ve çağdaş değerlerin onlara aşılmasına aracılık etmiştir. Atatürk inkılaplarının ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin değerlerinin çocuklara vurgulandığı gazete olan *Çocuk Haftası*, bu misyonunu son sayıya kadar dergicilik konusunda duayen olan Tahsin Demiray öncülüğünde sürdürmüştür.

Gazete 14 yıl boyunca sürdürdüğü yayın hayatında Türk kültürüne sayısız ölümsüz eser armağan etmiş, geleneğin genç kuşaklara aktarımında önemli roller üstlenmiştir. İncelenen çocuk mecmuaları arasında *Çocuk Haftası* gerek yazar kadrosu gerekse gazetenin profesyonelce, istikrarlı şekilde idare edilmesi anlamında, dönemine damga vurmuş en önemli yayınlardandır.

Kaynakça

- CANTEK, L. (2012). "Türkiye'de Çizgi roman". İstanbul: İletişim Yayıncılık
- CANTEK, L. (2004). "Çizgili Hayat Kılavuzu Kahramanlar, Dergiler ve Türler". İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çocuk Haftası Gazetesi. "Atalar sözü". 1, (7), 1943, 11.
- Çocuk Haftası Gazetesi. "Atalar sözü". 1, (8), 1943, 5.
- Çocuk Haftası. "Biraz da Gülelim". 4, (88), 1944, 10.
- DEMİRAY, T. (2009). "Çizgi Diyarı", 1903-1971.
- ERCİLASUN, A, B. (1986). "Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Düşünceler". Ankara: Türk Dili Araştırmaları Yayınları.
- ERGİN, M. (2014). "Dede Korkut Kitabı". Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜVENÇ, A. Ö. (2013). "Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi". Ankara: Gece Kitaplığı.
- GÜVEMLİ, Z. (1945). "Dede Korkut Masalları". Çocuk Haftası Gazetesi, 5, (117), 2.
- GÜVENÇ, A. Ö. (2019). "Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Tepegöz". İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- GÜVENDİ, Z. (1944). "Oğuz Destanı". Çocuk Haftası Gazetesi, 4, (103).
- KOZANOĞLU, A. (1946). "Orhun Barkı Kahramanı Gültekin Özel Sayısı". Çocuk Haftası Gazetesi, Sayı: 4.
- KÖPRÜLÜ, M.F. (2011). "Türk Edebiyatı Tarihi". Ankara: Akçağ Yayınevi.
- KÜR, İ. (1993). "Sürelî Çocuk Yayınlarına Genel Bir Bakış". Ankara:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- NASKALİ E, G. (1992). "Destanın Tarifi". Ankara: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı.
- ÖZKONUK, R. (1944). "Keloğlan". Çocuk Haftası Gazetesi, 1, (63).
- ÖZMAY, M. (1945). "Bilmeceler". Çocuk Haftası Gazetesi, 5, (128), 10.
- ŞİMŞEK, E. (2017). "Türk Masallarının Milli Tipi: Keloğlan". Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, Sayı:11.
- TEKİN, T. (2003). "Orhun Yazıtları". İstanbul: Kitap Matbaası.